

Геннадій СТРЕЛЬСЬКИЙ,
НПУ ім. М. Драгоманова

ДІЯЧІ УКРАЇНИ ДОБИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ (1917–1920 рр.) Біографічний словник (додаток).

КОВАЛЕНКО ОЛЕКСАНДР МИХАЙЛОВИЧ (1875–1963)

Український громадсько-політичний діяч, дипломат. Народився 10 серпня 1875 р. у м. Ромнах на Полтавщині (тепер Сумська обл.). Після закінчення реальної школи навчався у Харківському технологічному інституті, де вступив до Української студентської громади, а у 1900 р. став одним із засновників першої політичної партії в Наддніпрянській Україні — Революційної Української партії (РУП). Одержавши диплом інженера-технолога (1903 р.), служив офіцером на панцернику «Потьомкін», активний учасник повстання на ньому (червень 1905 р.), член судової комісії. Як відомо, командування Чорноморського флоту 16(29) червня 1905 р. послало на придушення повстання 2 ескадри (крейсер, 5 панцерників, 7 міноносців). Але моряки ескадри відмовилися стріляти по повсталому панцернику, на щоглі якого майорів козацький малиновий прапор. А панцерник «Георгій Побідоносець» приєднався до повсталих після того, як до його команди з палкою промовою звернувся інженер-механік «Потьомкіна» О.М.Коваленко: «...Ми тепер брати не тільки по крові, а й по духу, стоїмо за одне і вимагаємо своє, і доб'ємося того, що потрібне не тільки нам, а й нашим дітям та внукам. Хай живе свобода!»

Згодом О.М.Коваленко перебував в еміграції у Женеві і Парижі (до 1917 р.), викладав у середній школі в Парижі математику і фізику, редагував у Лозанні двотижневик «L'Ukraine» французькою мовою (1915–1916 рр.). Після повалення самодержавства повернувся в Україну, у 1918 р. працював у Морському міністерстві УНР. У 1919–1922 рр. О.М.Коваленко — на дипломатичній службі Української Народної Республіки. (Консул УНР в Женеві, потім — в Парижі. Восени 1920 р. — секретар делегації УНР на асамблеї Ліги Націй у Женеві.) В 1922–1930-х рр. він жив у Чехо-Словаччині, викладав механіку, геометрію, опір матеріалів тощо в Українській Господарській Академії і Українському Технічно-господарському інституті (м. Подєбради). У ці ж роки працював секретарем дипломатичної делегації екзильного уряду УНР в різних організаціях Ліги Націй. Після Другої світової війни жив і працював у Мюнхені і Женеві. Автор підручників з математики і механіки, а також мемуарів про революційний і національно-визвольний рух в Україні, зокрема, спогадів про повстання на панцернику «Потьомкін», які вийшли у Літературно-науковому віснику у Львові (1906 р.).

Помер О.М.Коваленко 17 жовтня 1963 р. у Женеві (Швейцарія), де й був похований.

МИХАЙЛИЧЕНКО ГНАТ ВАСИЛЬОВИЧ (1892–1919)

Український політичний діяч, письменник (псевдонім — Ігнатій Михайлич). Народився 27 верес-

ня 1892 р. у с. Студенці Курської губернії (тепер с. Миропілля Сумської обл.). За підпільну діяльність в одному з гуртків українських соціалістів-революціонерів 1915 р. був заарештований і засуджений до 6 років каторги та довічного заслання до Сибіру. Після Лютневої революції 1917 р. повернувся в Україну і був обраний до Центральної Ради. З липня 1917 р. — член ЦК Української партії соціалістів-революціонерів. Належав до «лівої фракції» УПСР, яка виступала за порозуміння з більшовиками і за встановлення радянської влади у незалежній українській державі.

У січні 1918 р. за участь у закулісних переговорах з більшовиками був заарештований і ув'язнений. Після встановлення радянської влади очолював народний комісаріат освіти в уряді Х.Раковського (травень — червень 1919 р.). Був одним з організаторів і керівників партії боротьбистів (УПСР(к)), учасником підпільної боротьби проти денікінців. Заарештований і розстріляний денікінцями 21 листопада 1919 р. у Києві.

Літературним творам Г.В.Михайличенка прищеплені намагання узгодити ідеї українського національного відродження з комуністичною ідеологією. Його численні новели одержували суперечливі оцінки у радянській пресі, а згодом були заборонені й «приречені» на забуття.

НЕРОНОВИЧ ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ (1890–1918)

Громадсько-політичний діяч України. Родом з Полтавщини. Навчаючись у київській гімназії, був одним із засновників першого гімназійного друкованого органу «Відродження» (1907 р.). Під час навчання у Петербурзькому політехнічному інституті, брав активну участь в українському студентському русі, очолював редакцію газети «Український студент» (1913 р.). Учасник першої світової війни. Після Лютневої революції 1917 р. Є.В.Неронович був обраний до складу Центральної Ради і Малої ради. Член УСДРП, де очолював ліву фракцію, яка виступала за створення незалежної української радянської держави. На початку 1918 р. за звинуваченням у веденні закулісних переговорів з більшовиками Є.В.Неронович був заарештований і ув'язнений у Лук'янівській тюрмі. Звільнений після вступу радянських військ до Києва. У лютому 1918 р. — член виконкому Київської ради робітничих депутатів. У березні 1918 р. — народний секретар у військових справах радянського уряду України. В кінці того ж місяця Є.В.Нероновича було захоплено вояками Центральної Ради біля м. Великі Сорочинці на Полтавщині й розстріляно.

ПЕЛЕНСЬКИЙ ЗИНОВІЙ АНДРІЙОВИЧ (1890–1943)

Український громадсько-політичний і кооперативний діяч, економіст, журналіст. Народився 26

січня 1890 р. в с. Лисятичі Стрийського повіту в Галичині (тепер Стрийського р-ну Львівської обл.). Навчався на юридичному факультеті Львівського, згодом Віденського університетів. У 1916 р. був обраний головою віденського товариства «Січ». Закінчив Вищу школу світової торгівлі у Відні. У 1918—1920 рр. брав участь у бойових діях у складі Української Галицької Армії. Згодом працював у кооперативних організаціях Поділля й Галичини. Перший редактор «Господарсько-кооперативного часопису» — органу Ревізійного союзу українських кооперативів (РСУК) у Львові (1927—1930). З 1930 до вересня 1939 рр. — головний референт з пропаганди РСУК. З 1929 р. — член ЦК Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) — найбільшої на той час української політичної партії в Галичині й Польщі. У 1930—1938 рр. — посол (депутат) до польського сейму, член Української парламентської репрезентації на конгреси національних меншостей і у справах українських петицій до Ліги націй, член президії Ради національних меншин у Женеві. У вересні 1939 р. виїхав до Любліна, де обіймав посаду комісара Рільничого банку. У липні 1941 р. повернувся до Львова, працював директором Аграрного банку Галичини. Помер З.А.Пеленський 28 жовтня 1943 р. у Львові.

СЕРБИНЮК ЮРІЙ (1887—?)

Український громадсько-політичний діяч на Буковині, журналіст. Народився в м. Садагурі біля Чернівців (тепер — м. Садгора Кіцманського р-ну Чернівецької обл.). У кінці жовтня — на початку листопада 1918 р. був помічником секретаря Українського Крайового Комітету Буковини. З січня 1919 р. — член Української Національної Ради — вищого законодавчого органу ЗУНР. У 1920—1921 рр. працював в екзильних урядах ЗУНР у Відні. Після повернення на Буковину очолював секретаріат Української національної партії в Румунії (1927—1938 рр.). Редактор низки часописів, які видавались у Чернівцях: «Громадянин» (1909 р.), «Народний голос» (1911—1915 рр.), «Нова Буковина» (1914 р.), «Буковина» (1918 р.), «Час» (1931 р.), «Народная сила» (1932—1934 рр.). Автор багатьох статей у цих виданнях, а також у газеті «Рада» (1934—1938 рр.), тижневику «Рідний край» (1926—1930 рр.), в «Загальній Українській Енциклопедії» (т. 3, 1935 р.). У 1940 р. започаткував видання газети «Нова рада». У тому ж році перед приходом радянських військ виїхав у Румунію, де у 1945 р. був заарештований агентами контррозвідки СРСР і ув'язнений. Після звільнення (1954 р.) повернувся до Румунії. Подальша доля Ю.Сербинюка поки що не відома.

ТКАЧЕНКО МИХАЙЛО СТЕПАНОВИЧ (1879—1920)

Український громадсько-політичний і державний діяч, правник. Родом із Чернігівщини. Вищу освіту здобув на юридичному факультеті Київського університету, де під час навчання був одним з лідерів української студентської громади. Належав до Революційної української партії (РУП), входив до складу редакції її періодичних видань — часописів «Гасло» (лютий 1902 — травень 1903 рр.), «Селянин» (січень 1903 — жовтень 1905 рр.), «Праця» (березень 1904 — квітень 1905 рр.), очолював гурток пропагандистів, який готував партійні кадри до РУП. Після розколу партії (грудень 1904 р.) М.С.Ткаченко приєднався до Української

соціал-демократичної спілки РСДРП і був одним із лідерів її київського комітету. Після Лютневої революції 1917 р. вступив до відродженої УСДРП. Брав участь в установчих зборах київської організації партії (22.III.1917), конференції УСДРП, яка відбулася у Києві 4—6.IV.1917 р. У полеміці, що виникла на конференції з колишніми партійними одностудентами, зауважував, що «розвиток революційних подій з неминучістю веде до повної самостійності України». Вважав, що треба було вже тоді ясно й виразно ставити собі метою здобуття державної самостійності України і цю свою мету здійснювати революційним шляхом.

На Всеукраїнському національному конгресі (квітень 1917 р.) М.Ткаченко виступив з доповіддю «Автономія України в федеративній республіці» і був обраний до Центральної Ради від УСДРП. Від партійної фракції входив і до складу Малої Ради. На I Всеукраїнському робітничому з'їзді (11—14.VIII.1917) став членом Всеукраїнської ради робітничих депутатів. На закритому засіданні Малої Ради із представниками київських революційних організацій 25.X.1917 р. М.Ткаченко було обрано до Крайового комітету охорони революції в Україні. Він входив також до складу тимчасової комісії охорони порядку, створеної Генеральним Секретаріатом (2.XI.1917 р.). На Сьомих Загальних зборах УЦР (того ж дня) М.С.Ткаченко був затверджений на посаді генерального секретаря судових справ, а з січня до кінця квітня 1918 р. обіймав посаду міністра внутрішніх справ УНР (в уряді В.О.Голубовича).

23.III.1918 р. М.Ткаченко видав наказ окружним прокурорам, який забороняв німецьким і австрійським військовим трибуналам судити громадян УНР. Це кваліфікувалось «союзниками» як «втручання в законну судову владу» і «беззаконний вчинок», що поклато початок серії конфліктів між урядом УНР і німецькими властями. Їх апогеєм стало розпорядження М.С.Ткаченка про арешт і таємне викрадення відомого банкіра А.Ю.Доброго, який провадив активну пронимецьку фінансову діяльність, допомагаючи грабувати український народ, перекачувати до Німеччини капітал через приватні банки. Ця акція викликала різкий спротив німецького військового командування, яке 28.IV.1918 р., напередодні гетьманського перевороту, заарештувало кілька українських міністрів. М.Ткаченко вдалося уникнути арешту, і до кінця 1918 р. він був змушений переховуватись у Харкові. Після розколу УСДРП у січні 1919 р. М.С.Ткаченко став одним із засновників і лідерів окремої партії — УСДРП (незалежних), яка вимагала встановлення радянської влади в Україні та негайного миру з більшовицькою Росією. На Установчому з'їзді Української комуністичної партії (УКП), реорганізованої з УСДРП (незалежних), М.С.Ткаченко був обраний до складу ЦУ новоствореної партії, яка заявляла, що саме вона має право бути керівною силою революції в Україні, а не КП(б)У, яка була чужою українській нації та її відродженню. М.С.Ткаченко песимістично оцінював майбутнє української справи під більшовицьким режимом, вважаючи, що він призведе до масової і всеохоплюючої русифікації, якої не зазнавала Україна навіть за царських часів. «Треба знати», — писав Д.Дорошенко, — що Ткаченко, незважаючи на свої крайні соціалістичні погляди, був великий український націоналіст і патріот».

Інтернований в Росії, М.С.Ткаченко останні дні життя перебував у більшовицькому концтаборі в Москві, де й загинув.